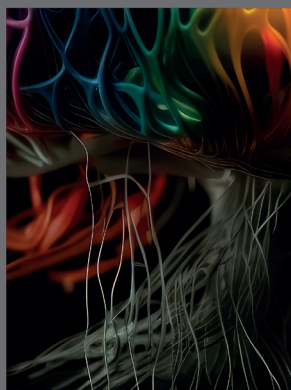
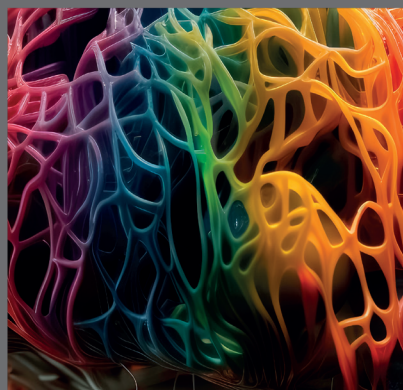

Col·lecció Humanitats

72

INVESTIGACIÓ I GÈNERE A LA UNIVERSITAT JAUME I 2022

Fernando Vicente Pachés (coord.)

Noms: Congrés Investigació i Gènere a la Universitat Jaume I. (5es : 2022 : Castelló de la Plana), autor | Vicente Pachés, Fernando de, editor literari | Universitat Jaume I. Publicacions, entitat editora

Títol: Investigació i gènere a la Universitat Jaume I 2022 / Fernando Vicente Pachés (coord.)

Descripció: Castelló de la Plana : Publicacions de la Universitat Jaume I. Servei de Comunicació i Publicacions, [2023] | Col·lecció: Humanitats ; 72 | Inclou bibliografia | Textos en valencià i castellà

Identificadors: 978-84-19647-37-5

Matèries: Feminisme – Congressos | Dones – Congressos

Classificació: CDU 323.23-055.2(062.552) | CDU 396(062.552) | IBIC JBSF11

Publicacions de la Universitat Jaume I és una editorial membre de l'UNE, cosa que garanteix la difusió i comercialització de les seues obres en els àmbits nacional i internacional. www.une.es.

© Del text: les autores i els autors, 2023

© De la present edició: Publicacions de la Universitat Jaume I, 2023

Edita: Publicacions de la Universitat Jaume I. Servei de Comunicació i Publicacions
Campus del Riu Sec. Edifici Rectorat i Serveis Centrals
12071 Castelló de la Plana
<http://www.tenda.uji.es> e-mail: publicacions@uji.es

ISBN papel: 978-84-19647-37-5

DOI: <http://dx.doi.org/10.6035/Humanitats.72>

Dipòsit legal: CS 439-2023

Reconeixement-CompartirIgual
CC BY-SA

Aquest text està subjecte a una llicència Reconeixement-CompartirIgual de Creative Commons, que permet copiar, distribuir i comunicar públicament l'obra sempre que s'especifique l'autoria i el nom de la publicació fins i tot amb objectius comercials i també permet crear obres derivades, sempre que siguin distribuïdes amb aquesta mateixa llicència.

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>

DE LA PEDAGOGIA FEMINISTA A LA DLIJ CRÍTICA

Premi a l'Activitat Docent

CONSOL AGUILAR RÓDENAS
Docent de la Universitat Jaume I

EL PROJECTE USE QUE PRESTEM s'ha desenvolupat durant el curs 2021-2022 amb 124 estudiants de quart curs (60 del grup A i 64 del B) de la titulació de Mestra/e (34 homes, el 27,4 %, i 90 dones, el 72,6 %), especialitat d'Educació Primària de l'UJI.

I. SITUACIÓ QUE ES VOL TRANSFORMAR

Cal sensibilitzar i formar les futures i els futurs mestres per a poder implementar la normativa educativa europea, estatal i autonòmica en matèria de gènere des de la DLIJ (didàctica de la literatura infantil i juvenil).

L'absència curricular del gènere en la formació inicial de mestres a l'UJI està demostrada a partir de l'anàlisi de les 41 guies docents de les dues especialitats: primària i infantil (Aguilar 2015) i, consegüentment, l'absència d'aplicació real i efectiva de la legislació i la normativa vigent a les aules de formació inicial de mestres. El nostre posicionament és la teoria educativa crítica des de la defensa dels drets i llibertats per a tota la ciutadania, des de la coherència entre la teoria i la pràctica, i des d'una DLIJ crítica. Com defensa Freire (2009, 108) l'educació mai no és neutra i implica, sempre, una acció política. Cal remarcar, per tant, la necessitat ineludible del fet que la normativa de

gènere (europea, estatal i autonòmica valenciana) —la Llei d'igualtat (art. 25a, art. 24a i b i 24c), la Llei contra la violència de gènere (art. 7) —, a més del Pla de Coeducació de la Generalitat Valenciana, i els ODS 2030 (objectius de desenvolupament sostenible) no es queden en paper mullat. D'altra banda, però, s'incompleix la normativa i la legislació lligada al gènere, concretament en l'articulat relatiu a l'educació, el currículum i la formació del professorat. En la nostra assignatura, el gènere es troba inclòs en el punt 3 de la guia docent, és a dir, la formació d'identitats i LIJ: gènere, violència de gènere, interculturalitat, diversitat (cultural, sexual, ètnica, funcional/motriu/psíquica/intel·lectual) i educació per a la pau. A més a més es treballa de manera transversal en cada acció educativa implementada.

Pel que fa al conjunt de l'UJI actualment tan sols un 11 % de les assignatures inclouen la perspectiva de gènere i un 1 % són específiques de gènere. El darrer informe de la Xarxa d'Universitats Lluís Vives (Rodríguez-Gil 2021), evidencia la pobra oferta curricular en assignatures de gènere en el grau i el postgrau a la Xarxa i a l'UJI. Sense una formació en gènere profunda, impartida per personal expert en cada tema, res no canviarà perquè les i els mestres per a poder formar, necessiten sensibilització i formació perquè la formació en gènere, en diversitat, en inclusió, no s'improvisa. Cal implementar accions lligades a la sensibilització real de la ciutadania des de l'escola, accions transformadores de la societat civil a què servim. Es tracta de visibilitzar però, a més, de transformar des de l'educació perquè el 93 % dels referents mostrats en l'ESO (una dada per a valorar la trajectòria educativa del nostre estudiantat a l'UJI) són masculins. Les implicacions que té aquesta absència suposen una gran pèrdua cultural i l'exclusió de la memòria cultural col·lectiva (López-Navajas 2021, 16-17). Cal a més esmentar que parlem d'un context generalitzat de feminització docent (2021). Les xiquetes, sense referents curriculars femenins, aprenen a subestimar les capacitats del seu propi gènere als sis anys. L'edat a què comença la formació obligatòria en molts països (Brian-Leslie i Cimpian 2017).

II. MARC CONCEPTUAL DE LA IMPLEMENTACIÓ DEL PROJECTE

Hem tingut en compte els ODS en conjunt, amb perspectiva de gènere des de l'apropament a les diverses problemàtiques lligades a l'educació literària i al gènere, una necessitat remarcada per l'ONU (Peralta 2021) i, per això, hem vinculat aquest projecte a vuit projectes USE anteriors desenvolupats en la nostra assignatura centrada en la DLII des de la perspectiva de gènere.

El nostre posicionament educatiu ha estat la pedagogia crítica, una pràctica compromesa que iguala l'aprenentatge i la formació d'una ciutadania crítica i l'aprenentatge dialògic (Aubert et al. 2008) implementat en els dos darrers programes Marc d'Investigació Europeus. Consegüentment el gènere s'hi aborda des de la pedagogia feminista, per a visibilitzar i transformar l'androcentrisme a l'aula i a l'escola, a partir de la revisió de com es produeix el coneixement i l'experiència de gènere en el context educatiu i, a més, s'hi inclouen les dones també des de la pedagogia no europea i decolonial. Com remarca bell hooks (2021), si parlem de feminisme no és negociable passar a l'acció des del compromís cívic i educatiu.

La metodologia científica feminista ajustada al disseny del projecte d'innovació educativa (en l'educació, la investigació i la docència van a l'ensens) ha estat la interseccionalitat per tal que l'estudiantat entenga que hi cal un enfocament multidimensional perquè totes les dones no formen un grup homogeni. La interseccionalitat sempre està situada en un context concret amb unes necessitats de transformació específiques i s'han de visibilitzar les estructures socials que configuren la desigualtat des dels eixos de privilegi / opressió-resistència (Rodó 2021). Cal remarcar, a més, la seua relació amb el concepte de justícia social i la pedagogia crítica freireana (Hill-Bilge 2019, 185). Com assenyala Gandarias (2016, 75), la interseccionalitat va més enllà de ser una estratègia inclusiva de les diferències, té un contingut

polític: evidenciar com les relacions de poder generen desigualtat i, consegüentment, discriminació.

Per fer aquesta visibilització curricular ens posicionem en la *Herstory* per qüestionar així l'imaginari col·lectiu des de la historiografia tradicional masculina, de manera que es pugui visibilitzar la importància femenina i feminista en la transformació sociohistòrica perquè ha estat omesa, negada o exclosa en el currículum oficial escolar. Com assenyalen Bastarós, Segarra i Daurade, de vegades hi ha lectures molt superficials dels compromisos que implica ser feminista (Losa 2018). I bell hooks (2022, 116) remarca:

los efectos que las ideas y los sesgos sexistas han tenido en las formas de conocimiento han creado ciertas distorsiones y han apoyado de manera sistemática la desinformación y las falsas suposiciones; por lo tanto, han arrebatado al aprendizaje la integridad que deberá ser siempre fundamental en la adquisición de conocimientos. El uso de la educación como una forma de reforzar el pensamiento patriarcal ha socavado la democracia, pues de este modo se ha puesto la educación al servicio de los intereses de un grupo social privilegiado

Hem fet interactuar la pedagogia feminista crítica i la DLIJ com a eines interdisciplinàries de creació i de (re)creació de pensament crític en la formació inicial de mestres. Es tracta d'una eina potent de relació entre textos i imatges (imprescindible per treballar llibres il·lustrats, àlbums, còmics i novel·la gràfica, entre altres), amb protagonisme femení en la creació intersubjectiva del sentit del text, i per a això hem recuperat i ampliat el treball previ desplegat en els vuit projectes anteriors esmentats. Cal desenvolupar en la formació inicial de mestres amb perspectiva de gènere la corresponsabilitat, la reciprocitat, la cura mútua i el teixit social, davant el model neoliberal.

La connexió de la pedagogia crítica amb la pedagogia feminista és molt clara. S'hi generen accions educatives informades i articulades conceptualment, enllaçades a la sensibilització i la formació en tot el sistema educatiu sense deixar ningú enrere. Aquestes accions s'hi han d'afavorir, a més d'un aprenentatge i un pensament crític, el desenvolupament d'una consciència crítica, d'un compromís crític

unit a la participació i al compromís social, des del protagonisme de l'estudiantat, que és el subjecte de l'acció i no l'objecte de l'acció, sense perdre de vista el gènere.

Des d'aquest posicionament, la concepció de la lectura dialògica i de l'educació literària crítica són essencials perquè les investigacions dutes a terme en el nostre context de formació inicial de mestres en el segle XXI mostren la desafecció per la lectura del nostre estudiantat i l'ús instrumental que fan de la lectura, amb conseqüències indesitjables. Per exemple hi ha una incapacitat per fer una selecció de qualitat literària i estètica que, a més, incloga el gènere, lligada a la competència literària del seu futur alumnat, un problema que cal abordar. I això és el que fem des de la implementació d'accions educatives concretes que uneixen teoria i pràctica i que han donat excel·lents resultats.

III. METODOLOGIA

Imbernon assenyala un punt molt important (2018):

No es suficiente cambiar prácticas educativas con un maquillaje: estrategias, estructuras, procesos y sistemas, si no se cambia el pensamiento y la actitud de quien las produce y practica y se hace con una mirada más allá de estrategias metodológicas que algunos confunden como métodos de enseñanza. Sería ingenuo pensar que innovar en educación es cambiar herramientas y programas curriculares sin preguntarse por qué este cambio, qué se ha hecho qué funciona y qué provocará.

En innovació educativa hem de treballar tot el que des d'evidències científiques s'ha demostrat que és el millor en el context concret educatiu, com defensa la FECYT (2022) i també la plataforma d'evidències científiques en educació Adhyayana (2022) que neix en col·laboració amb el projecte H2020 ALLINTERACT (SwafS20-2018-2019: Building the SwafS knowledge base) de la Comissió Europea (Sordé, 2021). També en la pandèmia ha estat evidenciada la seua capacitat de transformació educativa i social (Roca et al. 2021). Així mateix cal tenir-hi en compte dos documents europeus: el Compendi de pràctiques

inspiradores sobre educació inclusiva i ciutadana (Unió Europea 2021) i la proposta de Recomanació del Consell sobre els Camins cap a l'èxit escolar, de la Comissió Europea (2022).

Treballem des d'un pensament divergent i plural que defensa el compromís de l'estudiantat i el professorat en la transformació de les desigualtats, concebuts aquests com agents de canvi social. Per a això cal deixar un espai protagonista a la veu de l'estudiantat. El projecte es desenvolupa en dos grups-classe A i B, amb una procedència cultural diversa, una diversitat enriquidora, de diferents comunitats autònomes de l'Estat amb una majoria de estudiantat valencià, del Marroc i de Romania.

A més a més d'aprendre i pensar críticament, l'estudiantat, des del compromís, ha de poder transformar els pensaments en accions. Per a això cal practicar la democràcia a les aules, des de la vivència d'un currículum que aporte experiències educatives democràtiques i fomentar un qüestionament crític de la finalitat de la DLIJ i de l'educació, incloent-hi el gènere. Com assenyala Enrique Díez (2018, 84): «la responsabilidad de las personas educadoras no puede separarse de las consecuencias del conocimiento que producen, las relaciones sociales que legitiman y las ideologías que diseminan». En relació amb el gènere, bell hooks (2022) assenyala els baixos sexistes en l'elaboració del coneixement, les distorsions i els efectes educatius: cal saber si treballem a favor o en contra del privilegi, a favor o en contra de la desigualtat. A més a més, el contingut seleccionat havia d'estar validat des del rigor científic, no qüestionable en una didàctica específica com ara la DLL (Roca et al. 2021), i s'hi havien d'incloure accions educatives d'èxit. Al llarg de la pandèmia també han demostrat la seua eficàcia (Ruiz et al. 2020; Elboj et al. 2021) en el nostre context. Això és molt important perquè, com assenyalen Rodríguez i Flecha (2021), cal considerar el nivell de transferència a la pràctica de l'aula i a la millora dels resultats que aconseguix en l'estudiantat (Aguilar 2022).

Les eines conceptuals i les accions educatives concretes, que treballem des de fa anys, han estat validades en la comunitat científica

educativa nacional i internacional i són cinc en concret: el Llibre de cada Dia, la Tertúlia Pedagògica Dialògica, la Tertúlia Literària Dialògica, els seminaris i els tallers. L'aula virtual recull tota la informació, que és pública i compartida. Tot el que passa es recull en els diaris dialògics que elabora cada grup reduït en què es divideix la classe per a construir-los. De cada tema, abans de la classe, hi ha materials hipermodals i hipertextuals per ampliar-ne la informació. Després de cada classe s'hi afegeix més material en funció de les necessitats que hi han sorgit. Són fòrums voluntaris. No entrar-hi no penalitza. Tanmateix hi ha en total 3.429 empremtes en aquests fòrums (grup A, 1.490 i grup B, 1.939), que demostren un interès vertader per aquests. Pretenem que el mestre i la mestra d'educació primària siguin capaços de transmetre a l'estudiantat, una sèrie de recursos que facen possible que siga un creador actiu de la cultura on viu des de la defensa dels drets humans, del gènere, que a més s'inclou a l'articulat dels Estatus de l'UJI.

Cada tema de la guia docent es relaciona amb la realitat. Cal no limitar-nos-hi a destacar la diferència, a més cal redefinir-la en relació amb la nostra praxi (Hil-Bilge 2019, 157). Un exemple: no n'hi ha prou a incloure llibres amb protagonisme femení a les biblioteques de l'escola i/o accions de lectura lligades a la feina amb la competència literària que incloguen dones. Cal revisar si els exemples, els referents de dones que triem són els adequats, tenir criteris literaris per a fer aquesta selecció i, a més, criteris lligats a la perspectiva de gènere. No es pot considerar com a exemple per a xiquetes rebels (ni per a xiquets) Margaret Thatcher, que va defensar que Pinochet era demòcrata. Cal, a més, actualitzar els continguts en relació amb el que va passant al nostre voltant: per exemple, en relació amb la llei de llibertat sexual, aprofundir en el concepte de *consentiment*, treballar que un *sí* coaccionat o sota pressió no es un *sí*, amb llibres informatius lligats a la biblioteca escolar com ara Brian (2020), Stynes (2021) o Hancock (2021).

IV. RESULTATS

El nostre posicionament és l'avaluació entesa com un procés ètic extens (McArthur 2019), com una qüestió de justícia social. Al mateix temps s'hi han revisat, analitzat i avaluat l'experiència de construcció i la reconstrucció de les perspectives interpretatives del que hi ha succeït, des de les veus protagonistes de l'estudiantat (Cochran-Smith i Lytle 2002). S'ha pogut constatar la reconstrucció de la seua història lectora i que d'aquesta ha sorgit una estima genuïna per la LIJ, resultat de moltes lectures compartides. Ara disposen de conceptes clau sobre la LIJ i d'accions educatives basades en l'evidència científica per implementar-les a les aules amb una perspectiva de gènere i que tindran un efecte potencial multiplicador quan arriben a les escoles com a mestres.

A més es va passar un qüestionari específic relacionat amb el projecte USE, amb 23 ítems que van respondre 117 de 124 estudiants. Hem seguit el codi ètic de la Universitat Jaume I, punt 3, apartat 10. Investigació i innovació responsables, i aquestes han estat algunes de les respostes de l'estudiantat al qüestionari:

— El cent per cent considera que el projecte dona resposta a les necessitats reals de la titulació de mestre-a, des de la recuperació acadèmica i curricular del gènere en el cànon de la LIJ (Literatura Infantil i Juvenil).

— El cent per cent considera que el concepte de *lectura* desenvolupat al llarg del projecte USE, implementa la lectura crítica i dialògica en la formació inicial de mestres com a eina educativa, amb perspectiva de gènere, per a una ciutadania crítica.

— El cent per cent considera que la part del projecte implementada a l'aula, desenvolupa des del rigor científic i la innovació educativa el contingut del programa de l'assignatura i complementa des de la perspectiva de gènere la posada en marxa d'accions educatives d'èxit a l'aula per poder contrastar, debatre i construir coneixement de manera

conjunta, aprenent a investigar des del coneixement dels mateixos textos de la LIJ.

— El cent per cent considera que el projecte afavoreix la implementació de la investigació proactiva de l'estudiantat en la formació inicial com a mestres, des d'un coneixement interdisciplinari i no fragmentat i n'afavoreix la llibertat de pensament.

— El cent per cent considera que el projecte USE pren la formació inicial dels mestres i de les mestres d'una manera integral, és a dir, a més d'aprendre els coneixements necessaris per a exercir professionalment, també ajuda a formar una ciutadania compromesa amb una educació crítica i democràtica.

— El 99,1 % considera que el projecte USE afavoreix una reflexió sobre la pràctica docent amb una perspectiva de gènere.

V. IMPACTE ACONSEGUIT

1. Implementació des de la DLIJ del contingut legislatiu en matèria de gènere i educació de l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible, des de la recuperació de les dones rellevants en el currículum escolar en les diverses disciplines, des d'un plantejament interseccional lligat a la LIJ i als llibres informatius.
2. Hem aconseguit un espai segur de sensibilització, formació i investigació (pro)activa de l'estudiantat, des d'una lectura dialògica i democràtica de textos i imatges, amb un currículum que afavoreix processos democràtics de transformació de les desigualtats socials lligades al gènere i des d'un coneixement interdisciplinari i no fragmentat.
3. Hem revalidat un mètode d'innovació educativa per a treballar la DLIJ des d'accions educatives d'èxit validades en la comunitat científica nacional i internacional.
4. Hem compartit el projecte en revistes rellevants i mitjançant la participació en congressos internacionals per tal d'aconseguir

la transferència de la investigació des del nostre projecte d'innovació educativa.

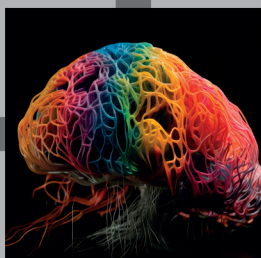
BIBLIOGRAFIA

- Adhyayana Platform. 2022, juliol 13. «The Dialogical Pedagogical Gatherings are a teacher training format that improves their students' educational results». <https://socialimpactsience.org/education/2022/07/13/adhyayana-post-template-2/>
- Aguilar, Consol. 2015. «Igualdad, género y diversidad sexual en la Formación Inicial de Maestro/a en la universidad Jaume I». *Temas de Educación*, 21 (1): 77-96. <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/159004>
- . 2022. «Formación inicial de maestras y maestros de LIJ en pandemia: el reto de trabajar online DLII». En Rodríguez, J. M. i S. Sánchez (comp.) *Didáctica de la lengua y la literatura y Nuevas Tecnologías*. Madrid: Dykinson, p. 143-152. <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/198034>
- Aubert, Adriana, Ainhoa Flecha, Carme García, Ramón Flecha i Sandra Racionero. 2008. *Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información*. Barcelona: Hipatia.
- Bastarós, María, Nacho Segarra i Cristina Daura. 2018. *Herstory: una historia ilustrada de las mujeres*. Barcelona: Lumen.
- bell hooks. 2021. *Enseñar a transgredir. La educación como práctica de la libertad*. Madrid: Capitán Swing.
- . 2022. *Enseñar pensamiento crítico*. Barcelona: Rayo Verde.
- Brian, Rachel. 2020. *El consentimiento (¡para niños y niñas!)*. Océano.
- Brian, Lin, Sarah Jane Leslie i Andrei Cimpian. 2017. «Gender stereotypes about intellectual ability emerge early and influence children's interest». *Science*, 355, 389-391. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28126816/>

- Cochran-Smith, Marilyn i Susan L. Lytle. 2002. *Dentro/fuera. Enseñantes que investigan*. Madrid: Akal.
- Comisión Europea. 2022. «Propuesta de Recomendación del Consejo sobre los “Caminos hacia el éxito escolar”». <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2022:316:FIN>
- Consell de Govern UJI. 2016, maig 13. «Model Educatiu de l'UJI». <https://documents.uji.es/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/a92a5c90-eb2c-42e9-acc7-7c09d4a7d657/modeduc-v.pdf?guest=true>
- Díez, Enrique. 2018. *Neoliberalismo educativo. Educando al sujeto neoliberal*. Barcelona: Octaedro.
- Elboj, Carmen, Alejandra Cortés, Tataiana Íñiguez, Raquel Lozano i Alberto Quílez. 2021. *Emotional and educational accompaniment through dialogic literary gatherings: A volunteer project for families who suffer digital exclusion in the context of COVID-19. Sustainability*, 13(3), 1206. <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/3/1206>
- FECYT. 2021. «Hacia una comunicación inclusiva de la ciencia: reflexiones y acciones de éxito». Recuperado de [comunicacion_inclusiva_ciencia_accessible.pdf](#)
- . 2022. «Educación guiada por la evidencia». <https://www.fecyt.es/es/FECYTedu>
- Gandarias, Itziar. 2016. «¿Un neologismo a la moda?: Repensar la interseccionalidad como herramienta para la articulación política feminista». *Investigaciones Feministas*, 8(1), 73-93. [file:///C:/Users/Consol/Downloads/54498-Texto %20del %20art %C3 %ADculo-11 2937-1-10-20170629.pdf](file:///C:/Users/Consol/Downloads/54498-Texto%20del%20art%C3%ADculo-112937-1-10-20170629.pdf)
- Gutiérrez del Álamo, Pablo. 2021, març 3. «La división sexual de la educación». *El diario de la educación*. <https://eldiariodelaeducacion.com/2021/03/08/la-division-sexual-de-la-educacion/>
- Hancock, Justin. 2021. *Can we talk about consent?* Londres: Frances Lincoln.
- Hill, Patricia i Silma Bilge. 2019. *Interseccionalidad*. Madrid: Morata.

- Imbernon, Francesc. 2018, diciembre 10. «No es innovación todo lo que reluce». *El diario de la educación*. <https://eldiariodelaeducacion.com/2018/12/10/no-es-innovacion-todo-lo-que-reluce/>
- López, Ana. 2021. *Aprender con referentes femeninos. Un legado para la Igualdad*. Madrid: SM.
- Losa, Juan. 2018, diciembre 16. «‘Herstory’, un recorrido ilustrado por las luchas feministas a lo largo de la Historia». *Público*. <https://www.publico.es/culturas/herstory-recorrido-ilustrado-luchas-feministas-historia.html>
- McArthur, Jan 2019. La evaluación: una cuestión de justicia social. Perspectiva crítica y prácticas adecuadas. Madrid: Narcea
- Peralta, Karla. 2021, 27 maig. «¿Qué son los datos desagregados por sexo?». ONU Habitat. <https://onuhabitat.org.mx/index.php/que-son-los-datos-desagregados-por-sexo>
- Roca, Esther, Ana I. Renta, Fernando Marhuenda i Ramón Flecha. 2021. «Educational impact Evaluation of Professional Development of In-Service teachers: the Case of the Dialogical Pedagogical Gatherings at Valencia “On Giant’s Shoulders”». *Sustainability*, 13(8), 4275.
- Rodó, Maria. 2021. *Interseccionalidad*. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- Rodríguez, María José i Diana Gil. 2021. «La perspectiva de gènere en docència a les universitats de la Xarxa Vives. Situació actual i reptes de futur». Xarxa Vives d’Universitats. <https://www.vives.org/book/la-perspectiva-de-genere-en-docencia-a-les-universitats-de-la-xarxa-vives-situacio-actual-i-reptes-de-futur/>
- Rodríguez, Alfonso i Ramón Flecha. 2021. «Recuperando el sentido de la profesión docente a través de tertulias pedagógicas dialógicas: voces de profesorado de la Sierra Norte de México». *Articulando e Construyendo Saberes*, 6. <https://www.revistas.ufg.br/racs/article/view/67742>
- Ruiz, Laura, Esther Roca, Susana León i Mimar Ramis. 2020. «Child Well-Being in Times of Confinement: The Impact of Dialogic Literary Gatherings Transferred to Homes». *Frontiers in Psychology*. .11:567449. <http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/175896/1/705911.pdf>

- Sordé, Teresa. 2021. «Ámbito: grupos culturales y en riesgo de exclusión social». En FECYT. *Hacia una comunicación inclusiva de la ciencia: reflexiones y acciones de éxito*, p. 43-54. comunicacion_inclusiva_ciencia_accesible.pdf
- Stynes, Yumi. 2021. ¿Hola consentimiento! Madrid: Liana.
- Consell de Govern UJI. 2016, maig 13. Model Educatiu de l'UJI. <https://documents.uji.es/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/a92a5c90-eb2c-42e9-acc7-7c09d4a7d657/modeduc-v.pdf?guest=true>

UJI UNIVERSITAT
JAUME I

Col·lecció Humanitats Núm. 72